

KÉGLER ÁDÁM

Az Európai Parlament – választások és kampányok

Az Európai Parlament és a választások rövid története

Az Európai Parlament (EP) először 1957-ben ült össze, az Európai Gazdasági Közösség megalakulását követően. Ekkor a Parlamentbe a hat alapító tagország kormánya (Belgium, Franciaország, Hollandia, Luxemburg, Németország, Olaszország) összesen 142 tagot delegált. 1973-tól az Egyesült Királyság, Írország és Dánia csatlakozásával ez a létszám 198-ra emelkedett. A Tanács 1976-os határozata alapján nem született egységes választási rendszer – amely az EK Szerződése szerint követelmény lett volna –, csupán irányvonalakat, kereteket szabtak meg. Ugyanakkor a határozat leszögezte, hogy a továbbiakban a Parlamentnek ki kell dolgoznia egy egységes választási rendszert, amelyet majd a Tanács és a tagállamok is elfogadnak. A választási rendszer kidolgozása így megmaradt az egyes tagállamok hatáskörében, azokat nemzeti törvényekben határozták meg, amelyeknek azonban összhangban kellett lenniük a közösségi jogszabályokkal. A Római Szerződés a delegálást felváltotta az általános választások során megválasztott képviselők rendszerére. Az első ilyen referendumra 1979-ben került sor, amikor is a kilenc tagországban összesen 410 képviselőt választottak meg. Görögország, Spanyolország és Portugália csatlakozását követően az EP létszáma 518-ra nőtt.

Az Európai Egységokmány¹ 1987. július 1-jétől új jogosítványokkal és kibővített hatáskörrel ruházta az Európai Parlamentet. Az egységokmány alapján az EP három alapjogkörét a következőkben határozták meg: a törvényhozás joga, a költségvetés megszavazásának a joga, illetve a végrehajtó hatalom fölötti ellenőrzés joga.

Az 1992-es Maastrichti Szerződés életbe lépése nyomán az EP hatáskörébe került az ún. másodlagos döntéshozói jogkör valamint az Európai Ombudsman kinevezésének a joga.

1995-től Ausztria, Finnország és Svédország belépését követően az Európai Parlamentnek 626 tagja van. Az Amszterdami Szerződésben megfogalmazott közös alapelvek már egy sokkal rugalmasabb választási rendszert tettek lehetővé, és ez nagyban megkönnyítette, hogy a tagállamoknak a Tanácsban sikerüljön megegyezniük. A Tanács határozattervezetéhez végül 2002. június 12-én hozzájárulását adta a

¹ Single European Act

Parlament, és így a határozatot a Tanács 2002. július 1-jén végleg el tudta fogadni.

Az EP mandátumok száma a Nizzai Szerződés értelmében 2004 után 732-re emelkedik, amikor újabb 10 tagország (Lengyelország, Csehország, Szlovákia, Magyarország, Szlovénia, Észtország, Lettország, Litvánia, Málta, Ciprus) csatlakozik az Európai Unióhoz.

Ez az EP szempontjából azt jelenti, hogy az eddigi tagországok elvesztenek bizonyos számú mandátumot az új tagok javára.

Az alábbi táblázatok a mandátumeloszlás változásait mutatják be

Az EP képviselőhelyeinek megváltozása 2004-től

	Jelenleg	2004-től
Ausztria	21	18
Belgium	25	24
Dánia	16	14
Egyesült Királyság	87	78
Franciaország	87	78
Finnország	16	14
Görögország	25	24
Hollandia	31	27
Írország	15	13
Luxemburg	6	6
Németország	99	99
Olaszország	87	78
Portugália	25	24
Spanyolország	64	54
Svédország	22	19
Összesen	626	570

A 2004-től csatlakozó országok EP-mandátumai (összesen: 162)

Len- gyelo.	Cseho.	Ma- gyaro.	Szlo- vákia	Szlo- vénia	Letto.	Észto.	Lit- vánia	Ciprus	Málta
54	24	24	14	7	9	6	13	6	5

A mandátumok elosztásába belekalkulálták a 2007-ben csatlakozó Románia és Bulgária leendő helyeit is.

Az EP választási rendszerei az EU tagországaiban

Jelenleg minden tagállamban arányos választási rendszer alapján választják meg az Európai Parlament helyi képviselőit. 1999 óta az Egyesült Királyságban is arányos választási rendszer van érvényben, így jelenleg csak az ír (az ún. egyszeri átruházható szavazási módszer, amely kvázi arányos rendszer) tér el valamelyest a többi országtól. Az arányos képviselő bevezetése a brit többségi, „a győztes mindent

visz" rendszer kiküszöbölésére hivatott. Sokan ennek a szisztémának tulajdonítják, hogy az 1999-ben lezárult ciklusban szocialista többség alakult ki a Parlamentben, hiszen a szigetországi mandátumok háromnegyedét a Munkáspárt nyerte meg, holott a szavazatoknak csak mintegy 40 százalékát kapta. A brit választási rendszer annál is inkább problémákat okozott, mivel a többi tagországban már korábban is arányos, illetve kvázi arányos képviselőlet alapján választottak, és így nem tudták kiküszöbölni a brit rendszer okozta torzításokat.

Jelenleg 11 tagállamban (Németország, Ausztria, Spanyolország, Finnország, Franciaország, Görögország, Luxemburg, Hollandia, Portugália, Svédország és Dánia) az egész ország egy választókerületet alkot, négy tagállamban (Belgium, Írország, Olaszország és az Egyesült Királyság) az ország több választókerületre osztott. A regionális szinten létrehozott választói körzetek előnye, hogy közelebb hozza a választót és a választópolgárt, illetve a regionális dimenziót erősíti, hátránya viszont, hogy minél kisebb egy választási körzet, annál kevésbé arányosak a választási eredmények.

A területbe jutáshoz szükséges, a pártokra vonatkozó választási küszöb a jelenlegi szabályozás szerint 5 százaléknál nem lehet magasabb, de ettől az egyes tagországok lefelé eltérhetnek. A kérdést jelenleg öt tagországban szabályozzák: Németországban 5 százalék, Franciaországban 5 százalék, Ausztriában 4 százalék, Svédországban 4 százalék, Görögországban 3 százalék a küszöb. A többi tagállamban nincs küszöb.

Finnországban és Franciaországban az adott választói körzetben az állandó lakhellyel rendelkező bejelentett lakosok választhatnak, míg Németországban, Belgiumban, Görögországban, Spanyolországban, Portugáliában és Olaszországban nem szükséges a bejelentkezés, elegendő lakhellyel rendelkezni. Ausztriában, Dániában, Hollandiában, Írországban és az Egyesült Királyságban pedig csak az számíthat rezidensnek, aki a lakosság-nyilvántartásban is szerepel. Svédországban a nem svéd EU állampolgároknak a szavazást megelőzően az adóhatóságnak is be kell jelenteniük a választásokon való részvételi szándékukat. Tekintettel a nagy számú külföldi rezidensére, egyedül Luxemburg rendelkezik egyfajta „derogációval” e kérdésben, amelynek értelmében saját állampolgáraitól eltérő módon szabályozhatja az EU állampolgárok választási jogát és választhatóságát.

Az EU állampolgároknak a választáshoz minimum 5 éve Luxemburgban kell élniük, míg a választhatósághoz 10 éves luxemburgi tartózkodás kell.

Nincs egységes szabályozás a külföldről való szavazás kérdésében. Ausztria, Dánia, Portugália és Hollandia például csak akkor engedi meg külföldről élő állampolgárainak a külföldről szavazást, ha azok EU tagállamban élnek, míg Svédország, Belgium, Franciaország, Spanyolország, Görögország és Olaszország minden állampolgárának biztosítja a külföldről való szavazást.

A szavazáshoz szükséges korhatár minden tagállamban 18 év. Hét

tagország (Dánia, Németország, Spanyolország, Hollandia, Portugália, Finnország és Svédország) törvényei szerint a választhatóság feltétele a 18. életév betöltése, míg Ausztriában ugyanez a határ 19, Belgiumban, Görögországban, Írországbán, az Egyesült Királyságban és Luxemburgban 21, Franciaországban 23, Olaszországban pedig 25 év.

A kettős mandátumra nézve három tagországban vezettek már be teljes tilalmat (Belgium, Spanyolország és Ausztria), míg Görögországban és Írországbán részleges tilalom van érvényben. Portugáliában az EP-képviselőt a listán utána következő helyettesíti a nemzeti parlamentben egész addig, amíg az EP-ben betölti posztját.

Az 1976-os Tanácsi határozat értelmében nem lehet EP-képviselő aki:

- valamely tagállam kormányának tagja;
- az Európai Bizottság tagja;
- az Európai Közösségek Bíróságán bíróként, főügyészként dolgozik;
- az Európai Közösségek Számvevőszékének, a Gazdasági és Szociális Bizottságnak vagy bármely más bizottságnak vagy egyéb szervezetnek a tagja, amely az Európai Közösségeket megalapító Szerződésekben szerepel, és amelynek feladata a Közösségek alapjainak megvédése, vagy bármely közvetlen állandó adminisztratív feladat elvégzése;
- az Európai Beruházási Bank alkalmazottja;
- gyakorló köztisztviselő az Európai Közösségek bármely intézményénél, vagy valamely hozzá kapcsolódó szervezetenél.

Öt tagállamban (Franciaország, Görögország, Németország, Portugália és Spanyolország) a választópolgár nem változtathatja meg a listán szereplő jelöltek sorrendjét. Kétfő tagállamban azonban (Ausztria, Belgium, Dánia, Finnország, Olaszország, Luxemburg, Hollandia, Egyesült Királyság és Svédország) a listán szereplő jelöltek sorrendje megváltoztatható. Írországbán nem használatos a listás rendszer, kizárólag egyéni jelöltekre lehet szavazni, viszont a jelöltek preferencia-sorrendbe állítása itt is létezik.

Egyes tagállamokban (Dánia, Németország, Görögország, Hollandia és Svédország) csak politikai pártok és politikai szervezetek adhatják be a jelölésüket a választásokra. A tagállamok egy részében pedig (Ausztria, Görögország, Franciaország, Írország, Hollandia és az Egyesült Királyság) bizonyos összegű letétet is el kell helyezni a választásokat megelőzően. Ausztriában, Belgiumban, Spanyolországban, Hollandiában, Írországbán és Olaszországban a jelöltek csak bizonyos számú aláírás összegyűjtése után indulhatnak a választásokon.

A mandátumok elosztása tekintetében – bár mindenhol az arányossági elvre építenek – különbségek észlelhetők a számítási módszer kiválasztását illetően az egyes tagállamok között. A mandátumok elosztási módszerének különbségei az eredmények tekintetében is mu-

tatnak különbséget, bár e különbség nem lényeges, hiszen a töredék-szavazatok kiszámításában mutatnak eltérést. Egyes módszerek inkább a kispártoknak, míg mások a nagyobb pártoknak kedveznek, azaz minél nagyobb a választókerület, annál pontosabban közelíti meg az egyes politikai pártok erejének százalékos arányát.

Az egyes tagországokban érvényben levő választási rendszerek sajátosságai

Belgium

A képviselők négy választókerületből (Flandria; Wallónia; Brüsszel és környéke; német területek), illetve három testületből (flamand, vallon, német) kerülnek ki. 14 széket a flamand nyelvű testület tölt be, tízet a francia nyelvű, egyet pedig a német nyelvű. A pártok regionális listát állítanak. Listára és listán szereplő egyéni jelöltre is lehet szavazni. A listán a jelöltek sorrendje megváltoztatható.

Az induláshoz a jelölteknek öt, velük azonos anyanyelvű belga parlamenti képviselő aláírását kell megszerezniük, a testületben való induláshoz pedig a vallonoknak és a flamandoknak 5000 francia illetve flamand nyelvű szavazó aláírását kell begyűjteniük, míg a német testületbe való bekerüléshez 200 német nyelvű szavazó aláírására van szükség.

A d'Hondt módszerrel számítják ki a mandátumok elosztását.

Dánia

Az ország nincs külön választókerületekre osztva, az egész országban egységesen szavaznak (a Feröer-szigetek és Grönland nem tagja az EU-nak). A választók vagy listára, vagy a listán szereplő jelöltekre adhatják le szavazataikat. A választó a listán szereplő jelöltek sorrendjét is megváltoztathatja.

Listát bármely párt állíthat, amely az elmúlt választásokon bekerült a dán Parlamentbe, vagy az EP-be. A többi párt csak akkor nevezhet jelölteket, ha az előző választás érvényes szavazóiból 2 százaléka támogatta őket.

A d'Hondt rendszer alapján számolják ki a parlamenti helyek elosztását.

Németország

A pártok szabadon dönthetnek arról, hogy egy szövetségi-szintű, vagy több tartományi listát állítanak. Ennek elsősorban a választási küszöb elérése szempontjából lehet jelentősége. A helyeket szövetségi

szinten osztják el, a listákon a jelöltek meghatározott sorrendben vannak, tehát nincs preferenciális szavazás.

Jelölteket állíthat minden politikai párt, illetve azok a politikai szervezetek, amelyek egész Európát átfogó pártszövetségek tagjai. Azok a pártok, amelyek kevesebb, mint öt taggal rendelkeznek a szövetségi vagy a tartományi parlamentben, csak akkor állíthatnak szövetségi listát, ha 4000 aláírást gyűjtenek, a tartományi lista állításához pedig 2000 aláírás szükséges.

A képviselői helyek elosztásánál csak arról a listáról kerülhetnek be képviselők, amelyek legalább a szavazatok 5 százalékát megszerezték.

A szavazatokat szövetségi szinten osztják el, ennek kiszámolására pedig a Hare–Niedemeyer módszert használják. E módszer egyszerű kvótarendszer, amely a legnagyobb maradék rendszerben rendkívül arányos eredményt ad. A Hare–Niedemeyer módszernél az összes érvényes szavazatot osztják a parlamenti helyek számával, és az így kapott eredmény alapján osztják el a parlamenti helyeket.

Görögország

Görögországban a szavazatokat csak listára lehet leadni, egyéni jelöltekre nem lehet szavazni. Nincs preferenciális szavazás, a listán szereplő jelöltek sorrendje nem változtatható meg.

A listát állító pártok vagy pártkoalíciók kötelesek 3000 eurót letétbe helyezni, amelyet azután, ha elérték a 3 százalékos küszöböt, visszakapnak. Egy lista maximum 25 nevet tartalmazhat. A választásokon való részvétel minden 18. életévet betöltött görög állampolgár számára kötelező.

A kettős mandátum kérdését a görög törvények úgy szabályozzák, hogy csak a lista első két helyezettje lehet az EP és a nemzeti parlament képviselője egyszerre, a többiek nem. Egyetemi professzorok, polgármesterek, köztisztviselők, fegyveres erők, rendőrség, közjogi méltóságok, állami vállalatok vezetői egyáltalán nem indulhatnak a választásokon.

A parlamenti helyek elosztását a Hagenbach–Bischoff módszer alapján számolják ki, amely a d'Hondt módszer egyik változata.

Spanyolország

A választásra az egész országban egységesen kerül sor. Listákat politikai pártok, koalíciók, szövetségek és „választói csoportok” állíthatnak, feltéve, hogy megszerezték az ehhez szükséges 15 000 választói vagy 50 képviselői aláírást.

Spanyolországban nem lehet EP-képviselő az, aki egyúttal a

Cortesnek (ez a spanyol parlament), illetve az Autonóm Közösségek vagy a városok törvényhozó gyűlésének is a tagja.

A parlamenti helyeket a d'Hondt szabály alapján osztják el.

Franciaország

Nincsenek választóközetek, a választás egységesen történik az egész országban. A listák rangsort is tartalmaznak, ezért elsőbbségi szavazás nincs. Minden listán 87 névnek kell szerepelnie. Listánként 100 ezer franknak megfelelő eurót kell letétbe helyezni, amelyet az 5 százaléknál többet elért indulók visszakapnak.

A parlamenti helyek elosztása országos szinten történik, a legmagasabb átlag elvét (d'Hondt szabály) követve.

Írország

A választásnál az Egyszeri Átruházható Szavazat (Single Transferable Vote) módszerét alkalmazzák, amely egy kvázi arányos képviselőten alapuló rendszer.

Írországot kisebb többmandátumos körzetekre osztják (Dublin, Munster, Leinster, Connacht/Ulster).

A listán a jelöltek ábécé sorrendben szerepelnek, és közülük egyre adja le szavazatát a választó, valamint megjelöl egy preferenciális sorrendet, hogy szavazatát ki kapja, ha az első jelölt már nem használhatja azt. Ez az eset kétféleképpen állhat elő: a jelölt vagy már megszerezte a mandátumhoz szükséges szavazatmennyiséget, vagy túl kevés szavazatot kapott, és így kiesett a versenyből. Ilyenkor a preferenciális listán utána következő „öröklő” a rá adott voksokat. A kvóta elérésevel tehát a jelölt automatikusan bekerül az EP-be. Nem kötelező azonban minden jelöltet sorszámozni, és nem feltétel az sem, hogy minden párt teljes létszámú listát állítson.

Minden jelöltnek letétbe kell helyeznie 1000 ír fontnak megfelelő eurót, amelyet a megválasztáshoz szükséges szavazatmennyiség egy-negyedének megszerzésekor visszakap. A feltételek között szerepel, hogy minden jelölt csak egy választóközetben indulhat. Az ír törvények szerint nem választhatók EP képviselőnek a bírók, valamint a Legfőbb Állami Számvevőszék elnöke. A főügyésznek, az alsó- illetve a felsőház elnökeinek és alelnökeinek, valamint az államminisztereknek le kell mondaniuk, ha bekerülnek az EP-be.

A mandátumelosztás megkezdéséhez először a Droop-féle kvótát számítják ki: az érvényes leadott szavazatok számát elosztják eggyel nagyobb számmal, mint amennyi a mandátumok száma. Mandátumot az a jelölt kap, aki az első preferenciákban elérte a Droop-kvótát + 1 szavazatot.

Olaszország

A szavazás 5 választói körzetben történik (Észak-Nyugat-, Észak-Kelet-, Közép-Olaszország, Dél-Olaszország és a szigetek).

Az olasz Parlamentbe vagy az EP-be az előző választásokon bekerült pártok automatikusan állíthatnak listát, míg a többi pártnak minden választókörzetben 35 000 aláírást kell gyűjteniük.

A helyek elosztása a Hare módszer alapján történik. Először a mandátumszámot határozzák meg, amely az összes leadott szavazat és a mandátumok számának hányada. Ezzel a mandátumszámmal osztják el az egyes pártok elért szavazatainak számát. A maradék mandátumokat a sorrendben legmagasabb maradékkal rendelkező pártoknak ítélik.

Luxemburg

A képviselőket egyetlen választókerületben választják, amely az ország egész területét magába foglalja. Minden választópolgárnak 6 szavazata van, amelyet leadhat egy egész listára, több listáról is egyéni jelöltekre, vagy egyéni jelöltekre egy bizonyos listáról. Egy listán maximum 12 név lehet. Ha a választó olyan listára adja le szavazatát, amelyen kevesebb, mint 6 név szerepel, akkor a lista a rajta szereplő jelöltek számával megegyező számú szavazatot kap. Listát vagy 250 választó, vagy egy EP-képviselő, vagy egy nemzeti parlamenti képviselő állíthat.

Luxemburg is a Hagenbach–Bischoff módszert alkalmazza a parlamenti mandátumok elosztásánál.

Hollandia

Az országban 19 választókerület van, amelyek azonban csak adminisztrációs célokat szolgálnak, a szavazatok nemzeti szinten számítanak.

Listán lehet szavazni, ahol is a listán szereplő jelöltek sorrendje megváltoztatható, tehát érvényesül a preferenciális szavazás.

A kettős mandátumot ugyan nem tiltják a holland törvények, de a jelenleg EP-képvisellel rendelkező pártoknál kialakult gyakorlat, hogy nem engedélyezik a kettős mandátumot.

A parlamenti helyek kiszámításánál a d'Hondt szabályt alkalmazzák.

Ausztria

A képviselői helyeket nemzeti szinten, a listákra leadott szavazatok alapján osztják szét. A 4 százalékot el nem ért listát állító szervezetek nem kerülnek be a parlamentbe.

A szavazatokat vagy listára, vagy a listán szereplő egyéni jelöltekre lehet leadni, tehát érvényesül a preferenciális szavazás. A jelölés feltétele, hogy a listát állító párt befizessen 50 000 schillingnek megfelelő eurót.

Ausztriában is a d'Hondt módszer alapján osztják szét a parlamenti helyeket.

Portugália

Nincsenek választókerületek, az egész ország egyetlen választókerületet alkot. A listák elsőbbségi rangsort is tartalmaznak, tehát érvényes a preferenciális jelölés.

Portugáliában a parlamenti helyeket a d'Hondt módszer alapján osztják el.

Finnország

Az egész ország egyetlen választókerületet alkot, a szavazatokat is nemzeti szinten osztják el. A finn szabályozás szerint politikai pártok, illetve választási egyesületek indíthatnak jelölteket. Minden politikai párt, választási egyesület, illetve választási szövetség maximum 20 jelöltet állíthat.

Finnországban nem indulhatnak az EP-választásokon a finn kormány tagjai, valamint azok a köztisztviselők, akik nem jelölhetők a finn Parlamentbe.

A szavazatokat a d'Hondt szabály alapján számítják ki.

Svédország

Az egész ország egységes választókerületet alkot.

A preferenciális szavazás keretében a választók szavazataikkal megváltoztathatják a sorrendet a listákon, sőt új neveket adhatnak hozzá, illetve rajta lévő neveket törölhetnek.

A parlamentbe kerüléshez a pártoknak az összes szavazat 4 százalékát kell megszerezniük.

Svédországban a St. Lague módszer, a d'Hondt módszer egyik változata, alapján számolják ki.

Egyesült Királyság

A választások 11 régióban, zárt regionális listák felállításával zajlanak. A választó vagy egyéni jelöltre szavaz, vagy pedig egy politikai pártok által felállított listára, de nem változtathatja meg a listán a jelöltek

sorrendjét. A jelöltséghez 5000 fontot kell letétbe rakni, amelyet utólag visszafizetnek. A brit szabályozás szerint mind az alsó-, mind a felsőház tagjai indulhatnak az EP-választásokon.

A magyar tervezet rövid bemutatása

A Belügyminisztérium tervezete szerint Magyarországon zártlistás szavazással választják meg az európai parlamenti képviselőket. A zárt listás választásnak megfelelően a pártok előre meghatározott sorrendben jelölhetnek harminc főt, a választók így csak azt befolyásolhatják, hogy az általuk preferált politikai tömörülés hány mandátumhoz jut.

Az ország egy választókerületet alkot. A 2004 nyarán esedékes EP-választáson Magyarország számára biztosított 24 képviselői helyért csak pártok indulhatnak. A listaállításhoz legalább húszezer választópolgár ajánlása szükséges. A mandátumszerzés küszöbértéke öt százalék.

A külföldön élő, de Magyarországon lakóhellyel rendelkező magyar választópolgárok a külképviseleteken is leadhatják majd szavazataikat. Esetükben kettős szavazás lesz, azaz szavazólapon és elektronikus úton is rögzítik az eredményeket. Ők is szavazólapon adják le voksukat, ennek eredményét viszont számítógép is rögzíti, így gyorsabban megállapíthatók az előzetes eredmények. Végleges eredmény azonban csak a szavazólapok összesítése után születhet.

Az Európai Parlament megítélése

Az 1999-es EP-választások óta számos tanulmány, tervezet és konferencia foglalkozik az Európai Parlament jövőbeli szerepével, illetve az EP és a közvélemény kapcsolatával.

Az eddig tapasztaltak alapján nagyon sok következtetés vonható le, amelyek többnyire az európai közösségi identitás hiányára mutatnak rá.

Bár az EP szerepe és jogköre sok tekintetben megnőtt az elmúlt másfél évtizedben, úgy tűnik, hogy a közvélemény mégsem tudja igazából „hova rakni” az európai uniós intézményrendszereket.

Általános az a tendencia, hogy a választók a legfőbb politikai elit folyamatos vitáinak és egyezkedéseinek színterét látják az Európai Unióban. Az EP szerepkörét és feladatait sem tudja igazán azonosítani és meghatározni a lakosság túlnyomó többsége.

Ezek az értelmezési zavarok leggyakrabban abból a frusztrációból eredeztethetőek, hogy az átlag uniós állampolgár az EU-ban folyó ügyekre úgy tekint, mint „akik ott a távoli Brüsszelben a hátunk mögött döntenek”.

Nem látják át és nem értik az óriási brüsszeli „bürokrata vízfej” működését.

Ezt az érzést erősíti az a tény is, hogy a nemzeti parlamentek képviselői nemegyszer csaknem ugyanennyire idegenkedve tekintenek erre a területre, mivel ott semmiféle befolyással nem rendelkeznek a közösségi eseményekre.

Gyakran hangoztatott vélemény, hogy az EU csak abban az esetben lesz közösségi szinten is erős és hatékony, amennyiben a nemzeti parlamentek is azok maradnak, vagy azokká válnak. Ez az első hallásra talán nem túl logikus eszmefuttatás valójában egy nagyon is érthető pszichológiai tényezőn alapul, hiszen a választópolgároknak a saját nemzeti parlamentjeikre és a hazai és helyi médiából megismert politikusokra tekintenek úgy, mint a „hatalom” megtestesítői.

Az átlagpolgárnak nagyon keveset mondanak az olyan dolgok, mint a közösségi eszme és az ehhez hasonló, a napi egzisztenciális problémáiktól és érdeklődési körüktől távol eső, elvont fogalmak.

Az EP képviselőire viszont ugyanekkor az a jellemző, hogy gyakorlatilag semmit nem tudnak a többi tagország belpolitikai, gazdasági és társadalmi kérdéseiről. A frakciókban és a különböző bizottsági egyeztetések végeláthatatlan rendszerében egyszerűen nem jut idejük arra, hogy a különböző álláspontok mögött meghúzódó nemzeti, regionális vagy ágazati érdekeket és azok mozgatóit is behatóan megismerjék.

Ezek a körülmények eredményezik együttesen azt, hogy sem az európai identitás, sem az ún. európai démosz nem alakulhatott még ki közösségi szinten.

Ezekre a felvetésekre természetesen rengeteg megoldástervezet született. Az egyik legéletszerűbb a nemzeti parlamentek ellenőrző szerepének jelentős megnövelése és a közös munka legszélesebb megvalósulása, ez viszont egyet jelentene sokkal lassabb ügymenettel. Új dimenziókat nyithat viszont az az elképzelés, amely az eddigieknél sokkal nagyobb szerepet szán a civil szférának. A másik biztató jel a tudomány és az oktatás egyre fokozódó együttműködése. Néhány tervezet szerint nemsokára a negyedik közösségi pillérré is emelkedhet az oktatás és a tudomány.

Az EP-választások jellemzői

Mint azt már a fentiekben is leírtam, 1979 óta tartanak általános EP-választásokat. A Maastrichti Szerződés 8. cikke szabályozza a tagállamok polgárainak a választással és a választhatósággal kapcsolatos jogait. A legutóbbi EP-választásokat 1999-ben tartották meg. A 626 mandátumra 10 527 jelölt volt 303 párt színeiben. A választásokon összesen 143,8 millió európai szavazópolgár vett részt, ami átlagosan 49,4 százalékos részvételi arányt jelentett. Ehhez az adathoz hozzátartozik, hogy Görögországban, Belgiumban és Luxemburgban kötelező volt a referendum.

A legalacsonyabb részvételi arányt az Egyesült Királyságban re-

Kéglér: Az Európai Parlament – választások és kampányok

gisztráltak, itt a választópolgárok 24 százaléka járult az urnákhoz. Érdekes, hogy azokban az országokban szavaztak az átlagnál többen, ahol a legtöbb gazdasági támogatást várták az Uniótól (Írország, Spanyolország, Portugália és az egyéb körülmények miatt már említett Görögország).

A választások végeredménye alapján az Európai Néppártnak 224, míg a szociáldemokratáknak 180 képviselője lett. A liberálisoknál 43, a zöldeknel, a kommunistáknál 35, míg az euroszeptikus frakcióban 21 képviselő foglalhatott helyet.

A végeredmény egy igen erős politikai interferenciát mutatott a nemzeti és az Európai Parlament között: sok esetben a hazai parlamentben ellenzéki pártok kapták az EP-választásokon a mandátumok többségét. A leglátványosabb ilyen típusú eltérés Németországban, Belgiumban és Hollandiában volt érzékelhető.

Az alábbi táblázatokban a frakciók létszámát és összetételét, a nemzeti kormányok és az EP-be jutott képviselők pártpreferenciáit és azok eltérősegeit mutatom be. A közérthetőség kedvéért a politikai kormánykoalíciókat a legegyszerűbben határoztam meg (konzervatív – szociáldemokrata – liberális – zöld). Ebben a négyes relációban lehet a legszemléletesebben bemutatni, hogy az EP-választások milyen gyakran jelentik az aktuális kormánypártok elleni protestszavazatokat is.

A nemzeti kormányok és az EP-frakciók politikai beállítottsága

	kor- mány	EPP	Szoc.	Lib.	zöld	Komm.	Szkept	UEN	Füg- getl.
Ausztria	K	7	7	–	2	–	–	–	5
Belgium	K	5	5	6	7	–	–	–	2
Dánia	S	1	2	6	–	4	2	1	–
Egyesült Királyság	S	37	29	11	6	–	3	1	–
Francia- ország	K	20	18	1	9	15	9	3	12
Finnország	S	5	3	5	2	1	–	–	–
Görögország	S	9	9	–	–	7	–	–	–
Hollandia	K	9	6	8	4	1	3	–	–
Írország	K	5	1	1	2	–	–	6	–
Luxemburg	S	2	2	1	1	–	–	–	–
Németország	S/Z	53	35	–	4	7	–	–	–
Olaszország	K	35	16	8	2	6	–	10	10
Portugália	S	9	12	–	–	2	–	2	–
Spanyolország	K	28	24	3	4	4	–	–	1
Svédország	K	7	6	4	2	3	–	–	–

K – jobboldali, konzervatív, S – szociáldemokrata, L – liberális, Z – zöld

Az EP-választási kampányok jellemzői

Az 1999. évi EP-választási kampányokra általánosan elmondható volt, hogy nagyon későn kezdtek, gyakorlatilag két-három hónappal a választások előtt. A közvélemény igen kritikus hozzáállása és az európai intézményrendszerekkel szembeni nagyfokú bizalmatlansága is nagyban befolyásolta a kampány dőcögős kezdetét.

Az otthonmaradók és a protestszavazók aránya a legtöbb helyen igen magas volt.

Általános tendencia volt az is, hogy a kampányokban élesen különváltak az EU-ról általában megjelenő kulcsüzenetek, illetve a konkrét tényeken és szakpolitikai kérdéseken alapuló kampányelemek. A pártok nagy része nem igazán tudta, hogy kiket jelöljön az EP-be. A megtervezett üzenetek kommunikálása helyett a média sokszor teljesen más aspektusból tekintette a kampányokat. Például Írországból sokkal többet foglalkozott a sajtó az egykori Eurovíziós Dalfesztivál, Dana Rosemary indulásával, mint magával a kampánnyal. Finnországban Ari Vatanen az egykori rally-bajnok kampánya állt a figyelem középpontjában, míg Olaszországban Lola Lallapogrida filmcsillog kampányára fókuszált a közvélemény.

Különösen szerencsétlen időpontra esett az 1999-es kampány a kormányok szempontjából: a koszovói NATO-beavatkozás sok tekintetben a kormánypártok népszerűségének csökkenésével járt. Az ellenzéki pártoknak szinte elég volt csak az emberek békevágyára játszania a biztos siker érdekében. Angliában és Hollandiában a kormányok folyamatosan a nemzeti választásokon elért sikereikre próbálták felfűzni a kampánystratégiájukat, azt kommunikálva, hogy „a múltkor is mi nyertünk, szavazz a hatalomra” – mint az látható volt, kevés sikerrel.

A másik probléma a média tematizálása volt. A koszovói háború szinte mindenhol maga mögé utasította a híradásokban az EP-kampányokat. A sajtót sokkal jobban izgatta, hogy ki mennyit fog keresni az Európai Parlamentben képviselőként vagy tisztségviselőként, mintsem az, hogy mik a választás kulcsüzenetei. A sajtó ugyanis ebben az esetben rájött arra, hogy az EP-választásokat övező érdektelenséget a másodlagos bulvár-információkkal tudja színesíteni.

A kampány „main-stream” kommunikációja 1999-től már egyértelműen a nemzeti ügyekre összpontosított, az általános európai ügyekkel szemben.

Az európai kampányokat jelentősen megnehezíti az a tény, hogy nem lehet túl sok konkrétumot ígérni, mivel az Európai Unió teljesen más elosztó mechanizmusokkal működik. Sok esetben az óriási fejlesztő projektek keresztezik a parlamenti ciklusokat, vagy az országokba érkező EU-s források mértékéről már évekre előre megegyeztek a kormányok. Egyszerűbben fogalmazva, a képviselő nem mondhatja azt a választóinak, hogy én ide több pénzt hozok az EU-ból,

mint eddig, mert a lehívható támogatások mértéke már meg van határozva.

A politikusok sokszor pontosan emiatt voltak nagyon suták kampányaik során, hiszen megfosztották az egyik legfőbb „kampányfegyverétől”: a konkrét ígéretéstől.

Az elmúlt választások tapasztalatai azt mutatják, hogy az EP-referendumok sokkal inkább a kormányzó hatalom addigi munkájáról mondtak véleményt, mintsem a kampányokról és a jelöltek programjairól, tehát felfogható egyfajta ciklus közbeni véleménynyilvánításként is.

Az 1999-es EP-választások előtt egy átfogó közvélemény-kutatás az Európai Unió 80 különböző választási körzetében vizsgálta, hogy a szavazópolgárok milyen szempontok alapján döntenek az EP-képviselőkről.

Mi alapján fog szavazni az EP-választásokon (%)?

	bizony- talanok	biztos szavazók
Főleg a párt uniós programja alapján	36	41
A kormány eddigi teljesítménye alapján	47	40
Mindkettő, illetve egyik sem	23	13

A biztos pártválasztók az alábbi témákat tartották a legfontosabbnak:

Melyek a legfontosabb szempontok, amelyeket figyelembe vesz a párt programjában? (%)

Mezőgazd./halászat/ élelmiszergyárt.	21	Gazdaságirányítás	42
Állategészségügy	2	Az euró bevezetése	15
Az ország kapcsolata az EU-val	11	Környezetvédelem	7
Védelem	4	Közlekedés	2
Oktatás	8	Az EU intézményi reformja	7
Az EU bővítése	5	Munkanélküliség	6
Munkajog/munkás érdekképviselet	8	Egyebek	1
Befektetés/regionális fejlődés	19	Ezek közül egyik sem	1
Rend és jogbiztonság	7	Nincs válasz	13

Természetesen ezek átlagolt eredmények, hiszen például a portugál szavazóknak valószínűleg jóval fontosabb a befektetések kérdése, az angol választóknak pedig a font függetlenségének megmaradása. De egy szempontból mindenképpen hasznosíthatóak az adatok: lehet tudni, hogy melyek a legfőbb kérdéscsoportok, amelyekre a választók a választ várják a pártoktól.

Gondolatok a magyar csatlakozás és az első hazai EP-választások legfőbb elemeiről

Fontosnak tartom hangsúlyozni, hogy a fenti kutatási eredmények olyan országokban születtek, amelyek már egy ideje tagjai az Európai Uniónak és minimum a második EP-referendumon vettek részt.

Ezek a körülmények Magyarországon még nincsenek meg. Az EU-nak csak 2004. május elsejétől leszünk – hivatalosan – teljes jogú tagjai. Jelenleg gőzerővel folyik a közvélemény tájékoztatása és felkészítése a csatlakozásról szóló népszavazásra.

A híradásokból úgy tűnik, hogy az EU-csatlakozás is egyre inkább a pártpolitikai csatározások eszköze lett. Valószínűsíthető, hogy a politikai napirenden a jövő év közepéig ez a téma lesz a legmeghatározóbb.

Az EU-kommunikáció is jelentősen megváltozott az előzetes tervekhez képest, úgy tűnik, hogy a politikai napirendre kerülésével, illetve az ellenzék „bemegyünk az EU-ba, de másképp” hozzáállásával a kommunikáció egyre inkább defenzív szerepbe szorult.

A csökkenő támogatottság miatt már inkább védeni kell a csatlakozást. Többnyire a félelmek eloszlatása került az előtérbe, mintsem a sikeres csatlakozás kommunikálása.

A kommunikációs stratégia egyik legfőbb üzenete valószínűsíthetően az esélykiegyenlítődéssé lesz. Az EU-kommunikációnak a csatlakozó országok közül talán Magyarországon van a legtöbb feladata. A lengyel tárgyalási sikerek jelentősen emelték a csatlakozás népszerűségét, sőt mára már a lengyelek támogatják a leginkább a csatlakozást.

A következő táblázat a régió csatlakozási kampányait és támogatottsági mutatóit foglalja össze.

	Támogatás mértéke* (%)	Népszavazás időpontja	Kommunikáció költségei (Mrd Ft)
Lengyelország	72	Jún. 18.	0,50
Csehország	51	Jún. 15–16.	1,80
Szlovákia	69	Jún. 7.	0,38
Magyarország	69	Ápr. 12.	1,70
Szlovénia	62	Május	0,08
Észtország	39	Szept. 14.	0,09
Lettország	45	Szeptember	–
Litvánia	53	Szeptember	–
Málta	47	Május	–
Ciprus	58	Márc. 30.	–

* a teljes lakosság körében

A csatlakozással kapcsolatos hangulatingadozás fontos üzenet a kormánynak.²

A közelmúltban belépett országokban sehol nem tudott eddig hatalmon maradni az a kormány, amelyik levezényelte a csatlakozást.

Szintén nem túl szerencsés az a körülmény, hogy a jelenlegi kormánykoalíciónak minden valószínűség szerint az iraki háború árnyékában kell majd kampányolnia. Az amerikai álláspont melletti határozott kiállás szintén könnyen felhasználható kampányeszköze lehet az ellenzéknek.

Az EU-kommunikációnak meglátásom szerint a konkrétumokra, és nem az általános „manipulációra” kellene koncentrálnia. Az embereknek sokkal többet mond egy olyan szlogen, mint például: „EU – hogy a gyerekeink is járhassanak Oxfordba”, mint az a közhely, hogy „Újraegyesülés vagy a győztes Nyugathoz csatlakozás”.

Ugyanakkor az elmúlt hetek eseményei alapján jól látható, hogy az európai identitás egy újabb, igen súlyos válságához érkezett. A magyar elitnek is részt kellene vállalni a közös Európa és a jövő Európai Uniójának újradefiniálásában.

Az idő nagyon rövid: a csatlakozási szerződés aláírása és az első EP-választások között egy éve lesz a kormánynak, hogy kihasználja a csatlakozás miatt érzett – esetleges – „eufóriát”.

Ha lesz eufória, ha lesz stratégia.

Bibliográfia, hivatkozások

KÖNYVEK

- Almond, Gabriel–Powell, Bingham (1999): Összehasonlító Politológia, Osiris Kiadó
Bayer József (1999): A politikatudomány alapjai. Budapest, Napvilág Kiadó
Blahó András–Prandler Árpád (2001): Nemzetközi szervezetek és intézmények, Budapest, Aula Kiadó
Diószegi István–Harsányi Iván–Krausz Tamás–Németh István (szerk.) (1995): XX. századi egyetemes történet. (I–II. kötet) Budapest, Korona Kiadó
Horváth Zoltán (2002): Kézikönyv az Európai Unióról, Magyar Országgyűlés
Kéglér Ádám (2002): Az ír modell, MTA – NKFP tanulmány
Kissinger, Henry (1996): Diplomácia, Budapest, Panem Kiadó Kft.
Lékó Zoltán–Kéglér Ádám (szerk.) (2002): Lobbikézikönyv, DKMKA
Newman, Bruce I. (2000): A politika tömegmarketingje, Bagolyvár Könyvkiadó
Szentés Tamás (1999): Világgazdaságtan. Elméleti és módszertani alapok. Budapest, Aula Kiadó

² 2003. januári közvélemény-kutatások szerint a biztos pártválasztók körében 60 százalék alá csökkent a támogatottság.

TANULMÁNYOK, INTERJÚK

Addressing Europe's democratic deficit – Richard Corbett

(Szarmazási hely: www.europa.eu.int)

Campaigning for Europe – Marjolein Wijnen

(Szarmazási hely: www.europa.eu.int)

The Role of National Parliaments in the Future EU – Gisela Stuart–Elizabeth Arnold–Giorgio Napolitano

(Szarmazási hely: www.europa.eu.int)

What democratic future for Europe – Pat Cox

(Szarmazási hely: www.europa.eu.int)

HONLAPOK

www.europa.eu.int

www.politicalresources.net

www.euparl.eu.int

Az Európai Parlamentben található frakciók megoszlása a pártpreferenciák alapján

	Bel	Dán	N.o	Gör	Sp.	Fr.	Íro.	Ol.o	Lux	Hol	Aut	Port	Fin.	Své	E.K	Össz.
EPP-ED	5	1	53	9	28	20	5	35	2	9	7	9	5	7	37	232
PES	5	2	35	9	24	18	1	16	2	6	7	12	3	6	29	175
ELDR	6	6			3	1	1	8	1	8			5	4	11	54
EUL/NGL		4	7	7	4	15		6		1		2	1	3		50
Greens/EFA	7		4		4	9	2	2	1	4	2		2	2	6	45
UEN		1				3	6	10				2				22
EDD		2				9				3					3	17
Független	2				1	12		10			5				1	31
Összesen	25	16	99	25	64	87	15	87	6	31	21	25	16	22	87	626

Frakció rövidítése és neve

EPP- ED	European People's Party and Eu. Democrats
PES	Party of European Socialists
ELDR	European Liberal, Dem. and Reformist Party
Greens/EFA	Greens/European Free Alliance
EUL/NGL	European United Left/Nordic Green Left
UEN	Union for a Europe of Nations
EDD	Democracies and Diversities Group

Magyarul

Európai Néppárt
Szocdemek
Liberálisok
Zöldek
Kommunisták
Egyesült Európáért
Euro-szkeptikusok